

LEIF JOHANSEN:

NORGE OG EEC -

OG

ARBEIDER -

BEVEGELSEN.

**FOLKEBEVEGELSEN MOT NORSK
MEDLEMSKAP I FELLESMARKEDET**

PILESTREDET 8, POSTBOKS 515 SENTRUM, OSLO 1,

TLF. 33 20 12, POSTGIRO 20 86 69

LEIF JOHANNSEN

MORGE OG

OG

ARBEIDER

BEVEGELSE

FORLITTELIGHET

1919

NORGE OG EEC - OG ARBEIDERBEVEGELSEN.

Jeg vil begynne med å ta tyren ved hornene, og med "tyrene" mener jeg her den påstand at vi av økonomiske grunner ikke kan la være å gå inn i EEC. Denne påstand spiller ikke riktig den samme rolle nå som i tidligere faser av diskusjonen om Norges forhold til EEC. Lesere av Arbeiderbladet f.eks. har sett at tidligere direktør i Norges Bank, Erik Brofoss, nå hevder at de økonomiske argumenter for medlemskap " neppe er så avgjørende som enkelte tror."

Det er likevel mitt inntrykk at når det kommer til stykket vil de økonomiske argumenter veie tungt. De stortingsmeldinger som danner grunnlaget for gjenopptagelsen av forhandlingene med EEC er fulle av påstander om hvor vanskelig det vil være for oss å bli stående utenfor den såkalte tollmuren omkring EEC dersom England og Danmark går inn, og i forsøkene på å overbevise alminnelige folk her i landet om at vi må gå inn, spilles det også mye på det samme. Det er ganske naturlig: Jeg tror det er vanskelig å gjøre medlemskap i EEC tiltrekkende for folk flest - for å få folk med på å gå inn, må en derfor heller argumentere med vanskelighetene for oss om vi blir stående utenfor.

Vanskelighetene beskrives i stortingsmeldingene ved at man påpeker hvor stor del av vår eksport som blir berørt. Det er ca. 70 prosent av vår samlede eksport som går til EEC - og EFTA- landene tilsammen. Det er klart at det betyr en del om vi kan eksportere alt dette tollfritt til de andre landene eller om denne store andel av vår eksport blir belastet med toll. Her er det imidlertid viktig å være klar over at det vi står overfor ikke er et enten/eller med hensyn til tollbelastning for alle disse 70 prosentene slik en ofte får inntrykk av. I dag går ca. 25 prosent av vår eksport til EEC-landene -- her har vi altså allerede belastningen svarende til EECs felles tollsatser. Ca. 45 prosent av vår eksport går til EFTA-landene. Her har vi altså nå tollfrihet for det aller meste. Av disse 45 prosentene består snøtt 25 prosent av eksport til England og Danmark. Det som nå kan skje er altså at England og Danmark går inn i EEC slik at vår eksport til disse landene vil bli belastet med toll igjen om vi ikke følger med inn. Vi må rekne med at vi i en slik situasjon må kunne bevare den tollfrihetsordning vi har under EFTA med Sverige og Finland (kanskje også med de andre mindre EFTA-land, men det spiller en relativt underordnet rolle). Istedenfor et alt eller intet- spørsmål om toll på de berømte 70 prosent av vår eksport, er det altså slik at mens vi i dag har tollbelastning på 25 og tollfrihet for 45 prosent, vil vi om England og Danmark går inn mens vi blir stående utenfor, få tollbelastning på ca. 50 prosent og tollfrihet på noe nær 20 prosent.

Hvor mye betyr dette? EECs tollsats er ikke ekstraordinært høye sammenliknet med andre lands. De varierer selvfølgelig fra vare til vare. Noen varer går tollfritt inn under alle omstendigheter. (De prosentene jeg har omtalt er derfor egentlig ikke andeler av vår eksport som blir belastet med toll, men andeler av vår eksport som går til områder hvor vi stort sett møtes med toll.) For mange år siden ble det reknet ut hva den samlede tollbelastningen ville være på den berørte eksport. Selv for vår samlede eksport til EEC og hele EFTA ble det et meget beskjedent tall i forhold til våre samlede inntekter. Ved problemstillingen slik den står i dag blir det enda mer beskjedent. Dels gjelder dette fordi det sannsynligvis bare er England og Danmark som går inn, og dels gjelder det fordi nivået for tollsatsene har vært og er nedadgående på grunn av resultatene av de internasjonale tollforhandlingene under GATT (Kennedy-runden). For norsk eksport resulterte disse forhandlingene stort sett i en tollreduksjon på ca. 30 prosent. Av denne totalt sett nokså beskjedne belastning har vi altså allerede i dag en god del, og vi har faktisk prøvet en del av den tilsvarende tilleggsbelastning vi kan få når England eventuelt går inn, idet England for få år siden opererte med en særavgift på import, herunder import fra Norge, som var på nivå med den toll de eventuelt vil reise mot oss om de går inn i EEC.

Det er i det hele her ikke tale om større belastninger enn det en stadig erfarer eller må være forberedt på gjennom prisendringer på verdensmarkedet eller konjunkturrelle tilbakeslag i forskjellige av våre eksportmarkeder og som en økonomi som den norske med en stort sett ekspansiv politikk registrerer som moderate og midlertidige endringer i stigningstakten i produksjon og inntekter.

Nå vil selvfølgelig tollbelastningen ramme visse bransjer hardere enn andre og dermed skape noe større problemer enn om den hadde vært jevnt fordelt. Om England og Danmark går inn, vil det imidlertid bli en overgangstid på 5 år eller deromkring før de er fullt integrert i EEC, slik at vi har en viss tid til omstillinger som demper virkningene. Videre vil en rekke mer eller mindre automatiske virkninger gjennom slike ting som råvarepriser, skatter, eventuelt små valutakursjusteringer osv. gjøre at virkningene fordeles jevnere ut enn det kan se ut til ved første øyeblikk.

Alt i alt må det sies at en rekke offentlige dokumenter, for ikke å snakke om uttalelser fra diverse hold utenfor Stortinget og Regjeringen, sterkt overdriver vanskelighetene for Norge ved ikke å følge England og Danmark inn i EEC. Det er overhodet ikke tale om at vi blir isolert eller avskåret fra våre viktigste markeder som det ofte sies. Det er tale om å handle på noe bedre eller noe dårligere vilkår for en begrenset del av vår utenrikshandel. Stort sett vil handelen under alle omstendigheter fortsette å utvikle seg "normalt".

Om Norge ikke går inn i EEC, er det naturlig å utvikle samarbeidet med Sverige og Finland sterkt. Disse land - spesielt Sverige - er etterhvert blitt meget viktige handelspartnere for Norge. Vi bør selvfølgelig også forhandle med EEC om ordninger som er til gjensidig fordel. EEC har invitert de EFTA-land som ikke søker medlemskap til slike forhandlinger. EFTA-landenes ministerrådsmøte for en tid siden traff vedtak som ble tolket slik at EFTA ikke vil akseptere at det blir reist nye tollhindringer som følge av utvidelsen av EEC. Holder en fast ved dette, vil det innebære at vi fortsatt får nyte godt av tollfrihet på vår eksport til England og Danmark selv om disse landene går inn i EEC. Vi vet ikke om EFTA får sin vilje her fullt og helt, men vi må i alle fall rekne med gode utsikter til å oppnå bedre resultater enn en automatisk sammenslåing av det nåværende EEC med England og Danmark bak den nåværende EEC-tolltariff skulle tilsi. Nå er det selvfølgelig ikke bare tale om toll. Det påpekes ofte at vi må med for å sikre oss kapitaltilførsel og del i den teknologiske utvikling. Jeg vil for det første reservere meg mot at Norge nødvendigvis bør sikte mot å være en netto kapitalimportør i en verden hvor vi tross alt tilhører "overklassen" når det gjelder kapital og inntekter. Men om vi skulle ønske kapitaltilførsel og f.eks. integrering mellom norske og utenlandske bedrifter for å få en del i den teknologiske utvikling, så har vi selvfølgelig utenfor EEC full frihet til å praktisere våre konsesjonslover, skatteregler osv. akkurat så liberalt overfor utenlandske bedrifter som vi finner det hensiktsmessig av disse grunner. På grunn av sin relativt høye inntekt og store utenrikshandel utgjør Norge-Sverige et langt mer interessant marked for utenlandske bedrifter enn vårt folketall skulle tilsi, slik at jeg er ganske sikker på at vi foruten samarbeid med den avanserte svenske industri også kan få etableringer av utenlandske bedrifter fra EEC-landene så vel som fra land utenfor EEC, selv om vi ikke går inn i EEC - dersom vi altså ønsker dette.

Jeg konstaterer altså at vi ikke står i noen tvangssituasjon. Vi bør la andre momenter enn tap-gevinst-kalkylene i forbindelse med vår handel være avgjørende.

Siden medlemskap i EEC er uoppsigelig, bør vi la det vi vet om de langsiktige utviklingslinjer i EEC veie tungt. Her er det nå skjedd en viss avklaring siden tidligere faser i norsk EEC-debatt. Det er blitt klart at Roma-traktatens forord om utviklingen av en stadig nærmere union mellom medlemslandene er alvor. Gjennom vedtakene på toppmøtet i Haag i desember 1969 stadfestet EEC at det er de politiske målsettinger som gir EEC "dets mening og rekkevidde". - de besluttet å påskynde utarbeidelsen av retningslinjene for den politiske samling - de besluttet at det skulle utarbeides en trinnvis plan for opprettelsen av en økonomisk og monetær union -

og de besluttet å ta opp forhandlinger med søkerlandene om utvidelse av EEC i den utstrekning søkerlandene " godtar traktatene og deres politiske målsetting, de vedtak som er fattet siden traktaten trådte i kraft, og de retningslinjer som er trukket opp for den fremtidige utbygging." Som kjent er det utarbeidet diverse planer og rapporter om disse tingene i den siste tid i EEC. De befinner seg på forskjellige trinn i behandlingsprosedyren. I Norge ser noen ut til å ha den illusjon at det ikke vil nå lenger enn til konsultasjonsordninger. Det er en farlig illusjon. Selvfølgelig vil det ta noen tid å få utarbeidet konkret, og få enighet om detaljene, i noe så omfattende som den slags union det her er tale om. Men hovedretningslinjene er vedtatt - det skal trinn for trinn etableres en full økonomisk og monetær union, og en skal påskynde arbeidet med politisk samling. I et intervju ganske nylig (VISION, november 1970) ble EEC-kommisjonens formann, Franco Malfatti, spurt om det ikke var fare for at en utvidelse av EEC ville føre til en svekkelse av Fellesskapet. Han svarte absolutt nei på det. EEC var helt bestemt på å unngå enhver slik risiko. Han slo fast at det som til nå var gjennomført bare var første trinn i oppbyggingen av det han kaller " Europa". Formuleringen i Haag-vedtaket er helt i tråd med dette: legg merke til at det krever av nye søkere at de ikke bare godkjenner det som er konkret vedtatt og gjennomført, men også " retningslinjene for den videre utbygging." (I offisielle EEC-dokumenter omtales forevrig Norge allerede som et land som " uten forbehold godtar det mål å opprette en politisk union." Har vi her hjemme fått det inntrykk at Norge har gått så langt?)

Den politiske samling skal føre til at "Europa taler med en stemme" i utenrikspolitiske spørsmål. Har vi tillit til at dette alltid blir en stemme som vi vil vedkjenne oss, en stemme som tjener framskritt og fredelig samarbeid? Etter min vurdering er de politiske forhold på kontinentet, og også i England, for ustabile til at vi kan ha tillit til det. Vår stemme som selvstendig land vil bety mer, og fremfor alt oftere kunne tale en god sak, enn vår stemme jenknet og kompromisset til det som til enhver tid måtte være det politiske tyngdepunkt i EEC-landene.

Den økonomiske og monetære union som trinn for trinn vil bli opprettet vil for det første bygge på alle Roma-traktatens bestemmelser om tollunion, felles handelspolitikk overfor land utenfor EEC, felles landbruks- og fiskeripolitikk, frie kapitalbevegelser og lik etableringsrett for bedrifter fra alle medlemsland innenfor hele området, felles arbeidsmarked, osv.

Dessuten går den langt videre i retning av felles skattepolitikk og felles konjunkturpolitikk, og som kronen på verket et felles pengesystem. Det er helt klar og logisk tale om at alt dette fører til at vesentlige

delar av den økonomiske politikk tas ut av hendene på nasjonale myndigheter og legges i hendene på EECs overnasjonale organer. Jeg tror det er riktig å si at det som vil gjenstå for den norske stat av spillerom for økonomisk politikk må bli å sammenlikne med kommunepolitikk når dette er gjennomført.

Hvordan en vil bedømme dette avhenger selvfølgelig av hva en tror om utviklingen av de politiske styrkeforhold i det utvidete EEC. Selv rekker jeg nesten alt for mulig, men sjansene for at arbeiderbevegelsen skal bli den sterkeste politiske kraft er vel ikke særlig store for den nære fremtid. Jeg tror heller ikke at vår eventuelle deltagelse i EEC her vil bety særlig mye. Min vurdering er at vi kan yte et bedre tilskudd til en progressiv utvikling i Europa ved å bevare vår uavhengighet i større grad og ved å demonstrere innenfor Norden hva arbeiderbevegelsen kan utrette i retning av å skape gode samfunn for alminnelige mennesker. Greier ikke arbeiderbevegelsen det i Norden, har vi ingen sjanser ved å slå oss sammen med land hvor arbeiderbevegelsen er relativt langt svakere.

For å bedømme arbeiderbevegelsens styrke i EEC-landene synes jeg det har vært meget interessant å lese Arbeiderbladets rapporter fra DNA-LO-delegasjonens reise til forskjellige EEC-land nylig. Overskriftene i avisen har stort sett bygget på uttalte ønsker, men rapportene selv har gitt et realistisk bilde av de politiske og faglige styrkeforhold. Det bilde som fremstår er et bilde hvor kapitalinteressene har vært ganske effektive til å utnytte mulighetene for å samordne seg over landegrensene innenfor EEC, mens fagbevegelsen, som i flere av landene er splittet nasjonalt, stort sett ikke har maktet å følge opp. Styrkeforholdet er klart vippt i arbeidernes disfavør gjennom selve EEC-ordningen. Vil vi da styrke arbeiderbevegelsen i Vest-Europa som helhet ved å innordne enda flere land under EEC? Jeg mener nei. Forøvrig mener jeg at forskjellige deler av arbeiderbevegelsen i Europa bør kunne samarbeide nærmere enn de nå gjør uten eventuelt å tvinges til det gjennom å bli stilt overfor en vel samordnet motpart.

La meg etter disse nokså generelle betraktninger gå nærmere inn på enkelte spesielle punkter som er av særlig interesse for fagbevegelsen. Jeg vil da ta for meg et par av de innstillinger LO har avgitt ved tidligere anledninger - nemlig i november 1961 og i mai 1967. Disse konkluderte som kjent med anbefaling av forhandlinger om medlemskap, men de tok en lang rekke forbehold og gikk så vidt jeg kan se grundigere inn på spørsmålene enn senere uttalelser. La meg se på enkelte av de spørsmål disse spørsmålene tok opp og jmføre med situasjonen slik den fortøner seg i dag.

1. Uttalelsen fra 1967 fremhever betydningen av samarbeidet med Sverige:

"Under alle omstendigheter anser vi det for å være av avgjørende betydning at Sverige på en eller annen måte får en rimelig økonomisk tilknytning til Det Europeiske Økonomiske Fellesskap." Vil en holde fast ved at dette er avgjørende? Det er åpenbart at en del av den politiske blokken som vil melde Norge inn i EEC ikke ser slik på det. Da det ble klart at medlemskap ikke var aktuelt for Sverige, ble det fra forskjellige hold straks erklært at Norges forhandlinger var uavhengige av hvordan det gikk med Sverige.

Forut for klargjøringen av at Sverige ikke vil sikte mot fullt medlemskap gikk det forøvrig en prosess som er lærerik med hensyn til EECs natur. Arbeiderbladet rapporterte (30. oktober 1970) at det åpenbart foregikk et spill i kulissene for å få Sverige til uttrykkelig å godta de politiske vilkår for medlemskap. Fra EEC-hold ble det også pekt på at valget utfallet i Sverige med økt styrke for kommunistene i Riksdagen vanskeliggjorde saken, og endelig ble det på forskjellige måter gjort forsøk på å svekke den svenske nøytralitet. Den hollandske utenriksminister Joseph Luns hevdet f.eks. i et intervju at Sverige egentlig ikke var nøytralt - det var bare svenskene selv som betraktet det slik.

For Sverige var hele prosessen åpenbart lærerik, og de trakk sine konklusjoner om ikke å gå inn for medlemskap.

2. I sin 1961-uttalelse nevner LO at "den demokratiske fagbevegelse både innen EEC og EFTA er enig om å kreve at det ved en eventuell sammenslutning blir avgitt en erklæring fra landenes styremakter om at full sysselsetting er et hovedmål for den økonomiske politikk." Dette gjorde en selvfølgelig fordi en ikke var trygg i denne saken. Roma-traktaten inneholder f.eks. formuleringer som antyder en lavere prioritet for målet om full sysselsetting enn det som er vanlig f.eks. i norsk politikk. Etter 1961 er ikke saken blitt mindre, men mer aktuell. Det er flere tegn som tyder på at EEC-landene vil ta i bruk midler til å bremse prisstigningen som vil gå ut over sysselsettingen. (Det gjelder for så vidt ikke bare EEC-land, men også andre land i Vesteuropa og Nord-Amerika, jfr. den nylig avgitte OECD-rapport om problemet). Altså: Vil LO stå fast ved det nevnte krav nå som det er enda mer aktuelt enn før, og hvordan vil en forholde seg om kravet ikke blir imøtekommet? Har de andre "demokratiske fagorganisasjoner" som var sammen med det norske LO om kravet allerede bøyd av?

3. I 1967-uttalelsen uttalte LO at "Regjeringen bør gjøre det helt klart at vi her i Norge bygger på et system med fri fagbevegelse og frie arbeidsgiverorganisasjoner som forhandler om lønninger m.v." Dette spørsmålet ble vel reist fordi det system vi har i Norge ikke er noen selvfølge

i EEC. Det er velkjent at det i visse EEC-kretser har vært tanker i retning av offentlig lønnsfastsettelse istedetfor forhandlinger og avtaler, eventuelt lønnsfastsettelse av EEC-organer istedetfor nasjonale myndigheter. Denne saken er neppe aktuell nå, blant annet på grunn av sammenbruddet for den offentlige lønnsfastsettelse i Nederland for noen år siden og på grunn av erfaringene under streike - og opprørsbølgen over Frankrike under "mai-opprøret". Men under alle omstendigheter vil på lengre sikt spørsmålet om innordning av norske lønnsoppgjør under en ordning på fellesskapsbasis måtte komme fram (Ole David Koht Nordbye forutser f.eks. i en kronikk i Arbeiderbladet 3. desember 1970 en ordning med "felles europeiske lønnsoppgjør.")

4. I 1961-uttalelsen krevde LO at "ved en eventuell norsk tilslutning må det sikres at den samfunnsøkonomiske planlegging her i landet kan opprettholdes og utvikles videre." Etter min mening var dette kravet illusorisk den gang det ble stilt, fordi Roma-traktatens regler om uregulert handel, frie kapitalbevegelser og lik etableringsrett og flere andre bestemmelser allerede vil svekke mulighetene for en nasjonal økonomisk planlegging sterkt - det vil si svekke mulighetene for å bruke politisk-økonomiske virkemidler med tilstrekkelig effektivitet til å styre økonomien i overensstemmelse med planene slik at disse virkelig kan oppfattes som planer og ikke bare som prognoser og ønsker. Harold Wilson sa i 1962 i det britiske parlament at "det enkle faktum er at hele Roma-traktatens grunnidé er mot planlegging, i alle fall mot nasjonal planlegging... Hele filosofien i de aktuelle bestemmelser viser oppslutning om ett prinsipp, nemlig prinsippet om fri konkurranse... Den planlegging som er påtenkt - og det er mye av den i Fellesmarkedet - er overnasjonal, ikke nasjonal, men det er planlegging for det ene formål å fremme konkurransen." Jeg tror dette er en riktig karakteristikk. Det er slik Roma-traktaten er, selv om det selvfølgelig vil være et visst spillerom som vil bli utnyttet i den ene eller andre retning alt etter de politiske styrkeforhold.

Etter oppstakingen av retningslinjene for utviklingen av den økonomiske og monetære union som vi må slutte oss til om vi går inn i EEC skulle det imidlertid være enda klarere enn før at Los krav om opprettholdelse og utvikling av den samfunnsøkonomiske planlegging her i landet ikke vil kunne imøtekommes av EEC.

5. Lo har i sine uttalelser pekt på de spesielle problemer som gjennomføringen av den frie etableringsrett vil reise for et land med Norges økonomiske struktur og hevdet at det "kan være nødvendig å be om unntaksbestemmelser" fra Roma-traktatens bestemmelser på dette punkt. Å få noen varige unntak her synes i praksis helt utelukket. Selv for de spesielle

forhold som har med fiskeriene å gjøre ser det ikke ut til at EEC er villig til å gjøre noen vesentlige og varige unntak fra sine generelle regler om etableringsretten. For å gardere oss mot noen av de betenkelige virkninger av den frie etableringsrett innenfor EEC hevdet forøvrig LO den gang at en burde overveie visse nasjonaliseringstiltak. Dette burde vi vel da for sikkerhets skyld gjennomføre før vi eventuelt går inn i EEC? Hvordan ser en i dag på mulighetene for en slik gardering? Jeg tror vi må se i øynene at medlemskap i EEC vil måtte inneholde full gjennomføring av Roma-traktatens regler om etableringsrett i Norge, og uten at vi på forhånd har foretatt noen slik "opprustning" for å gardere oss som LO tidligere har vært inne på.

6. Nær sammenheng med etableringsfriheten har spørsmålet om kapitalbeve-
gelsene. Roma-traktaten forutsetter som kjent fri bevegelse for kapital i de fleste former mellom medlemslandene i EEC, og det som ikke dekkes av bestemmelser i henhold til Roma-traktaten vil bli helt frigjort under utviklingen av den økonomiske og monetære union. LO gikk i sin 1961-uttalelse inn på spørsmålet om kapitalbevegelser og påpekte at Roma-traktatens regler her ville medføre at vi ville måtte oppgi mange av de virkemidler som brukes for å styre den økonomiske utvikling i Norge. LO påpekte også - helt riktig - at dette spørsmålet indirekte er av stor betydning for inntektsfordelingen i Norge. Når kapitalen er fri til å bevege seg mellom landene, vil den jo naturlig søke dit hvor avkastningen er best. For at kapital ikke skal strømme ut av Norge slik at utviklingen blir bremses opp, må altså rentenivå, beskatning av inntekter av kapital, lønnskostnader osv. i Norge ikke avvike for mye fra forholdene i de andre land i unionen. (Av liknende grunner kan frie kapitalbevegelser også sette grenser for radikale eksperimenter med bedriftsdemokrati og andre politiske tiltak som kan skape "utrygghet" for kapitalen. Antydninger om nasjonaliseringsvedtak vil selvfølgelig lett kunne føre til kapitalflukt, så slike tiltak - som LO nevner både i forbindelse med etableringsretten og i forbindelse med kapitalbevegelser - bør nok gjennomføres før vi eventuelt går inn i en ordning med frie kapitalbevegelser. (L.J.s merknader).

Lo trakk den konklusjon at det er nødvendig å få klarlagt nærmere innholdet i bestemmelsene om frie kapitalbevegelser og "sikre de nødvendige unntak for at vi fortsatt skal kunne føre en politikk som vi ser oss tjent med. Dette er formentlig det generelt viktigste område hvor Norge må få visse unntaksbestemmelser for å hindre uheldige konsekvenser."

Jeg er enig i den vurdering at dette er et punkt av særlig stor betydning. Men hvordan står sjansene til å få unntak fra Roma-traktatens regler her? Jeg tror de er meget små. I utenriksminister Strays erklæring under det første møtet i Bryssel ble spørsmålet om kapitalbevegelser bare nevnt

ganske forsiktig som et område hvor det kunne oppstå "noen problemer" som en gjerne ville ta opp under forhandlingene. Det ble ikke nevnt som et område hvor det kunne kreves varige særordninger eller unntak slik som for jordbruket. Med en så forsiktig start, og med den store vekt vi vet EEC legger på dette området i forbindelse med utviklingen av den økonomiske og monetære union, tror jeg en allerede nå med stor sikkerhet kan si at en ikke vil oppnå noe i nærheten av det LO vel har ment med sin uttalelse. Det er, som jeg tidligere har nevnt, ofte argumentert for norsk medlemskap i EEC blant annet ved å vise til vårt behov for kapitaltilførsler fra utlandet. Under et medlemskap i EEC, med gjennomføring av reglene om frie kapitalbevegelser, vil vi sannsynligvis få en større brutto kapitaltilførsel til Norge enn om vi ikke går inn i EEC. Men kapital vil også bli fri til å bevege seg ut av Norge. Ingen kan i dag si hva netto-resultatet blir. Vi må se i øynene muligheten av at Norge innenfor EEC blir et stort utkantområde mens også norsk kapital vil oppnå større privatøkonomisk lønnsomhet ved å engasjere seg i EECs mer sentrale deler enn ved å satse i Norge.

Et spørsmål som ikke har spilt så stor rolle i tidligere faser i debatten om norsk medlemskap i EEC, men som med rette har fått større plass etterhvert, er spørsmålet om de såkalte multinasjonale konserner - konserner som opererer med bedrifter i mange land og som i hele sin virksomhet nærmest er frigjort fra spesiell nasjonal tilknytning. Det hevdes ofte at vi bør gå inn i EEC for å få en mulighet for å kontrollere disse multinasjonale konsernene som etterhvert får en stadig større makt, unndratt alle former for demokratisk kontroll.

Det er åpenbart noe riktig i det argument at en form for overnasjonal kontroll her kan være nødvendig.

Det er imidlertid nødvendig å presisere nærmere hva en mener med å "kontrollere" disse multinasjonale konsernene. Mye av diskusjonen om dette problemet i forbindelse med EEC-spørsmålet har vært preget av at forskjellige parter snakker forbi hverandre fordi innholdet i ordet "kontrollere" ikke har vært klarlagt.

En har for det første spørsmålet om den rent juridiske og skattemessige kontroll. Her er det klart at om flere land vedtar ensartede skatteregler og felles regler om konkurranseregulering, så vil de multinasjonale konsernenes manipulasjonsmuligheter innskrenkes. Juridisk og skattemessig vil derfor f.eks. EEC kunne bidra til bedre kontroll med de multinasjonale konsernene.

I EEC har man utredet spørsmålet om en EEC-selskapsrett som skulle danne grunnlag for etablering av eller omgjøring av allerede eksisterende selskaper til " europeiske selskaper" som da juridisk vil tilhøre EEC, men

ikke har spesiell juridisk tilknytning til noe enkelt medlemsland. I norsk debatt fremstilles dette ofte som et viktig skritt i retning av kontroll med de multinasjonale konserner. Det er vanskelig å se at dette kan være av avgjørende betydning i denne sammenheng. Slik saken foreløpig står er det bare tale om å tillate, men ikke å påby, en ny organisasjonsform. Den vil bli valgt bare av de konserner som finner den fordelaktig. Hensikten med opprettelsen av muligheten for å danne " europeiske selskaper" er først og fremst å fjerne de hindringer som den nasjonale selskapslovgivning skaper for sammenslutning av bedrifter i forskjellige medlemsstater. Formålet er altså å påskynde konsentrasjonen av næringslivet i store enheter som kan operere ubundet av statsgrensene.

Her er vi ved et kjernepunkt i saken. Ved diverse ordninger på EEC-basis kan en nok begrense konsernenes muligheter for skattemessige og juridiske manipulasjoner og sørge for at de gjeldende regler blir etterlevd. Men disse reglene er i seg selv av en slik art at de gir konsernene stor operasjonsfrihet innenfor alle medlemsland. Det er nettopp formålet med Roma-traktaten og de regler som senere er utformet innenfor rammen av den. Mulighetene for å kontrollere de multinasjonale konserner i betydningen å redusere deres makt og styre deres disposisjoner ut fra samfunnsmessige målsettinger blir derfor svekket i EEC.

EECs regler om karteller og konkurranseinnskrenkninger er ganske svake selv om konkurransemekanismen offisielt er det EECs økonomiske system skal bygge på. Den hollandske professor Jan Tinbergen uttalte nylig at "innenfor EEC kan man nå skimte begynnelsen på en slik kontroll (av de store konserner) i retning av USAs antitrustlov." Når en vet hvor sterkt slike konserner dominerer USAs næringsliv, må en si det er meget svakt når en "skimter begynnelsen" på en utvikling i retning av USAs mønster på dette området.

Til nå har EEC vært mer opptatt av å svekke statsmonopolene innenfor EEC enn av å bremse konsentrasjonen innenfor næringslivet ellers. F.eks. er 20 tidligere gruveselskaper i Ruhrområdet nylig sluttet sammen til ett selskap som omfatter 93 prosent av kullproduksjonen i området. I det hele tatt er konsentrasjonstendensen helt klar.

Hvordan står fagforeningene overfor dette? Som jeg alt har nevnt er fagbevegelsen gjennomgående langt svakere i EEC-landene enn i de nordiske land; dels er den splittet, og dels er den totale organisasjonsprosent langt lavere enn i f.eks. Norge. På den annen side har arbeidsgiversiden vist betydelig evne til å samordne seg. Sicco Mansholt, hollandsk medlem av EEC-kommisjonen, fortalte nylig til DNA/LO- delegasjonen til EEC-landene at " de store konserner arbeider på tvers av landegrensene for øyeblikket uten særlig motstand fra noen, mens de nasjonale fagbevegelser måtte ta seg av konsekvensene av deres virksomhet innen en nasjonal ramme"

(Arbeiderbladet 1. desember 1970).

Foreløpig ser altså den situasjonen ut til å være nokså fjern der fagbevegelsen ved forenede krefter kan danne motvekt mot konsentrasjonen og samarbeidet på konsernsiden. Det vil etter min mening være hasardiøst å oppgi mye av det en har oppnådd på nasjonalt plan for å ta imot den "utfordring" det sies å være for oss å gå inn i EEC for å bidra til å styrke fagbevegelsens side der.

Om vi ikke går inn i EEC hindrer ikke det oss i på forskjellige måter å samarbeide internasjonalt for å kontrollere de multinasjonale konserner. Professor Tinbergen har fremhevet at en slik kontroll må baseres på bredere internasjonale organisasjoner enn EEC, i første rekke FN. Dette er en tanke Norge kan støtte. Forevrig vil det neppe være noe i veien for at Norge og andre land gjennom skatteavtaler kan koordinere sin virksomhet på dette området noe med EECs i den utstrekning denne virker i ønsket retning. Og fagbevegelsen må vel, som jeg før har nevnt, kunne samarbeide over landegrensene uten at den tvinges til det gjennom en form for økonomisk sammenslutning som styrker arbeidsgiversiden og fremkaller økt konsentrasjon i næringslivet?

Jeg vil konkludere denne gjennomgåelsen av en del av de sider ved saken som er av særlig interesse for fagbevegelsen, med følgende:

Det er allerede nå ganske klart at en ved medlemskap i EEC ikke får tilfredsstilt de krav og ønsker som LO i sine tidligere uttalelser har fremhevet. Problemene ved å bli stående utenfor EEC er langt mindre enn det hevdes i en del av de offentlige dokumenter om saken, og for så vidt også i LOs uttalelser. Vi kan ha mye å vinne ved et nærmere samarbeid med Sverige og Finland, som ikke vil gå inn som medlemmer av EEC. Det er heller ikke helt umulig at Danmark vil følge resten av Norden hvis Norge satser på nordisk samarbeid istedetfor EEC-medlemskap. Det foreligger altså et godt alternativ.

Noen som er enige i disse vurderingene vil vel kanskje hevde at vi nå allikevel får fullføre de forhandlinger som er innledet, og se på resultatet før vi bestemmer oss. Den offisielle holdning er jo også stort sett at vi bare forhandler for å finne ut hvilke vilkår vi kan oppnå medlemskap på.

Forhandlingene vil imidlertid i praksis være viktigere enn som så. Det er ikke tvil om at vi med den prinsipielle godkjenning av Roma-traktaten og retningslinjene for den videre utvikling av EEC i noen grad binder oss slik at det blir vanskeligere å skifte spor jo lenger vi kjører (jfr. det jeg nevnte tidligere om at vi i EEC-dokumenter allerede omtales som et land som uten forbehold har godkjent målet om den politiske union.)

Videre vil næringslivet her i landet selvfølgelig i noen grad innrette

seg etter muligheten for medlemskap hvis vi fortsetter forhandlingene etter denne linjén. Under forhandlingene om medlemskap tar vi en rekke standpunkter ut fra hva som vil tjene Norge dersom vi går inn, men disse standpunktene vil ikke alltid falle sammen med det som vil tjene oss under en alternativ ordning. Det tydeligste eksempel er at vi nå under forhandlingene går imot Englands ønsker om tollfrie importkvoter for en rekke av våre eksportvarer, fordi vi selvfølgelig innenfor EEC vil tjene mest på at det engelske marked er beskyttet mot import av varer som konkurrerer med det vi skal eksportere til England. Går England inn mens vi ikke følger med, vil det imidlertid være bedre for oss om England får adgang til å importere tollfritt fra land utenfor EEC - blant dem altså da Norge.

Sist men ikke minst er en fortsettelse av forhandlingene om medlemskap i EEC av praktisk konsekvens ved at de fører til en utsettelse av videreføringen av det nordiske samarbeidet. Dette omfattende nordiske samarbeidet har vi flere ganger vært nær ved å få inn i faste former, men hver gang døren til EEC ser ut til å åpne seg, skyves det nordiske samarbeid igjen til side. Etter min mening har vi her allerede tapt mye - nå bør vi snarest mulig satse bestemt og alvorlig på dette. I Norden vet vi at arbeiderbevegelsen er en kraft å rekne med, og vi har demokratiske og sosiale tradisjoner som er festnet i samfunnslivet og som er verdt å bygge videre på.

Norden kan fra et sosialt og menneskelig synspunkt bli det beste hjørnet i verden, og kan som en uavhengig faktor spille en positiv rolle internasjonalt. I dette ligger det etter min mening en utfordring for arbeiderbevegelsen i Norge og ellers i Norden som er perspektivrik - og realistisk